

Ö S S Z E F O G L A L Ó

a magyar villamosenergia-piacról készült elemzésekről és a javasolt intézkedésekről

A három tanulmány szerint 2007-ben a megfogalmazott célokkal részben ellentétes, hatásai-
ban az MVM a rendszerirányítót is ellenőrző domináns helyzetét (piaci részesedése min. 70%)
tovább erősítő szabályozás született. Ezt kihasználva, az MVM, monopolpozíciója révén az
árat gyorsan és lényegesen a referenciaárszint fölé növeli, ezzel kb. 1%-kal növelve az infláci-
ót, hogy így növelje nyereségét.

A megoldást a három tanulmány egybehangzóan az importverseny adminisztratív korláta-
inak megszüntetésében, az EU által tiltott, a monopolhelyzetet aládúcoló, a piacot torzító
HTM-ek felbontásában, az aukcióra vonatkozó és egyéb procedurális kérdések újraszabályo-
zásában, a MAVIR-hoz való diszkrimináció-mentes hozzáférés lehetővé tételében (azaz a
MAVIR MVM-től való távolításában) és egy regionális, átlátható piac fele tett lépésekben lát-
ják. 2-2 tanulmány javasolja a törvény jelentős piaci erőre vonatkozó klauzulájának alkalmaz-
ását az MVM-re és az egyetemes szolgáltatásra vonatkozó szabályzás átalakítását is.

Az alábbi összefoglaló helyzetelemzés-javaslatok bontásban, tizenegy oldalban összegzi a há-
rom tanulmány fő állításait.

I. Áttekintés

- A Gazdasági Versenyhivatal (GVH),
- a Magyar Energia Hivatal (MEH) és
- a Corvinus Egyetemen működő Regionális Energiagazdasági Kutatóközpont (REKK)

által készített tanulmányok rendkívül jó áttekintést adnak a magyar villamosenergia-piacról, mivel
ugyan a piacelemzésekben tett megállapítások, és a kialakult helyzet kezelésére tett javaslatok ösz-
szecsengenek, a három intézmény által készített dokumentumok műfaja merőben eltér. Amíg a
GVH versenypiaci szempontok alapján – amelyben közgazdasági és versenyjogi megfontolások
egyaránt szerepelnek – készítette el tanulmányát, addig a MEH rendkívül alapos, széleskörű és
lényegretörő energetikai- szakmai- és árhatás-elemzést végzett, a REKK pedig alapvetően köz-
gazdasági szempontok szerint vizsgálta a villamosenergia-piacon hiányzó, illetve a javasolt intéz-
kedések révén talán érvényesíthető piaci és gazdasági hatékonyságot.

II. Helyzetelemzés

A három tanulmány eltérő spektrumban és mélységben elemzi a magyar villamosenergia-piacon
kialakult helyzetet, de számos fontos megállapítás két, vagy mindhárom dokumentumban is szere-
pel, ezek (ahol célszerű, táblázatos formában bemutatva) az alábbiak.

1) A hazai villamosenergia-piac szerkezetének meghatározó elemei

A magyar piac meghatározó tulajdonságai főbb pontokba szedhetők, amelyek nagy része más or-
szágok piacaira nem, vagy már nem jellemző (mint pl. HTM-ek léte).

DIAGNÓZISOK	GVH	MEH	REKK
A magyar piac kicsi, a határkeresztező vezetékek által erősen nyitott, a hazai igények kielégítése érdekében importra szorul és éppen az eltérő átfekvésű északi és déli régió között helyezkedik el. A 2008-as szállítású villamos energia ára hazánkban 70-72 EUR/MWh-ra emelkedett, aminek számos hazai és nemzetközi oka van. A német tőzsdei ár 60-	✓	✓	✓

<p>62 EUR/MWh, a hazánktól délre az áramár 80-82 EUR/MWh körül alakul, és számos alacsony piaci árakkal jellemezhető északi ország tett exportkorlátozó intézkedéseket, ezzel csökkentve a magyar importlehetőségeket.</p> <p>REKK: „<i>a 2008-as magyarországi villamos energia áremelkedésért a termelői piac-koncentráció és a kedvezőlen külpiaci ártrendek nagyjából azonos mértékben felelősek</i>”</p>			
<p>A piacnyitási folyamat (2003-2008) kezdetben sikeres volt, 2006 végére a szabadpiaci fogyasztók aránya megközelítette a 40%-ot, mivel a HTM-ekben rögzített árak a piaci árakhoz képest magasak voltak, ez a folyamat 2007-ben azonban megfordult.</p> <p>GVH: „<i>Magyarország áramimportja a 2006-os 7,2 TWh-ról 2007-ben 4 TWh-ra csökkent, amely változás legérzékenyebben a versenypiacot érintette, a megcsappant kínálat és változatlanul maradt kereslet hatásaként jelentős áremelkedés következett be, amely a versenypiaci fogyasztók közüzemi szegmensbe való visszaáramlását eredményezte.</i>”</p> <p>MEH: „<i>a piacra lépő fogyasztók mintegy 50 milliárd forint megtakarítást értek el. A HTM-es kapacitások szabad piaci kondíciók mellett történő értékesítésén az MVM a piacnyitás kezdete óta hozzávetőlegesen 70 milliárd forintot veszített.</i>” (megj: amelyet átállási költségterítés keretében visszacapott)</p> <p>REKK: „<i>a magyar piacnyitás kezdeti sikerét kétséget kizáróan az importverseny alapozta meg... annak következtében, hogy a szabadpiaci fogyasztók bármikor visszaléphettek ebben az időszakban a közüzembe, a szabadpiac mindenkori mérete a fokozatos piacnyitás törvényileg előirányzott menetrendje helyett részben a közüzemi értékesítésben érdekelt MVM, részben pedig a kormányzat hatósági árakra vonatkozó politikai döntéseinek függvénye lett.</i>”</p>	✓	✓	✓
<p>A MVM monopolhelyezete megkérdőjelezhetetlen mind a termelői kapacitás, mind az importkapacitás hozzáféréseben, mind pedig a különböző terméktípusok összeállítása terén.</p> <p>GVH: „<i>Egyedül az MVM Trade rendelkezik olyan szerteágazó portfólióval, amely lehetővé teszi számára, hogy minden lehetséges termék kategóriában felajánlja termékeit.</i>”</p> <p>REKK: „<i>a 2008. évi villamos energia piaci modellváltás nem csökkentette, hanem az importverseny szűkítése révén –, tovább növelte a nagykereskedelmi piac koncentrációját és erősítette az MVM domináns pozícióját</i>”</p>	✓	✓	✓
<p>A MVM piaci részesedése minimálisan 70%.</p> <p>GVH: „<i>A hazai termelők által előállított villamosenergia vonatkozásában az MVM Trade 75-80%-os piaci részaránnyal rendelkezik. A fennmaradó rész jelentős hányada kötelező átvétel alá esik.</i>”</p> <p>MEH: „<i>Függetlenül a tehát a részesedés-számítás módjától (kapacitás- vagy energianap), az MVM Trade (az MVM Partner nélkül) piaci részesedése 70% körül van.</i>”</p> <p>REKK: „<i>a ténylegesen igénybe vehető erőművi teljesítmény mintegy 94%-át kontrollálja a fentebb jelzett módokon (HTM-ek, Vértesi Erőmű, MAVIR által bonyolított kötelező átvétel) az MVM.</i>”</p>	✓	✓	✓
<p>A rendszerszintű szolgáltatások és a hálózati veszteségek piacán az MVM az egyetlen szereplő, aki versenyképes ajánlatot tud tenni a szükséges valamennyi termékre, a rendszerszintű szolgáltatások jelentős részpiacán kizárólag HTM-es erőművek vehetők igénybe.</p> <p>MEH: „<i>az MVM Trade-nek nincs versenytársa a rendszerszintű szolgáltatások piacán, tetszőleges árú ajánlatot adhat be a MAVIR által meghirdetett pályázaton.</i>”</p>	✓	✓	∅
<p>A magyar piacon sem termelői, sem nagykereskedelmi, sem a kiskereskedelmi piacon nincs verseny 2008-ban.</p> <p>GVH1: „<i>A magyar villamosenergia piac kínálati oldalán nem tapasztalható verseny. Ennek érdemes külön említeni mindkét szintjét: az erőművek közötti verseny is hiányzik, és a nagykereskedelem is szinte monopolizált. A közös háttér pedig a HTM-ek.</i>”</p> <p>GVH2: „<i>A VEASZ-ok rendszere az elvi lehetőségét is csökkenti annak, hogy a versenypiaci kereskedők fogyasztókat csábítsanak el az egyetemes szolgáltatásra jogosultak köréből.</i>”</p> <p>MEH1: „<i>az erőművek közötti verseny elmaradásával, és az MVM-csoporton kívüli kereskedők import lehetőségeinek csökkenésével, ill. az MVM hazai piacon meglévő</i></p>	✓	✓	✓

<p>dominanciájával a nagykereskedelmi piaci szereplők közötti verseny „árszabályozó” hatása nem tud érvényesülni.”</p> <p><u>MEH2:</u> „az egycsatornás értékesítési lánc miatt a VEASZ-ok 4 éves időtartama alatt nem várható verseny az egyetemes szolgáltatás piacán... az energia beszerzési árak nem teszik lehetővé (más piacon sem)... felhasználók elcsábítását az inkumbens kereskedőktől.”</p> <p><u>REKK1:</u> „A 2008 elejétől megvalósuló hazai árampiaci modellváltás úgy szüntette meg a hatósági árkontrollt a nem háztartási fogyasztók körében, hogy a piac kínálati oldalát ahelyett, hogy versenyzőbbé tette volna, monopolizáltabbá alakította.”</p> <p><u>REKK2:</u> „az áramszektorban Magyarországon az egyetemes szolgáltatás a közüzemi struktúra konzerválása.”</p>			
<p>A MAVIR, mint az MVM-csoport tagja nem képes az elvárható független rendszerirányítóként működni, és a függetlenséggel a hazai elosztók esetében is jelentős problémák vannak.</p> <p><u>GVH:</u> „Egy a piaci szereplőktől nem független rendszerirányító mindig ki van téve annak, hogy ne kizárólag a számára gazdaságilag legjobb döntést hozza meg, hanem figyelembe vegyen egyéb érdekeket, így ellenérdekeltté válhat az infrastruktúra fejlesztésében, piaci információk elérhetővé tételében, amelyek révén negatív irányba befolyásolhatja a piac működését.”</p> <p><u>MEH:</u> „A jelenlegi hazai gyakorlatban sajnos a vertikálisan integrált energiaipari társaságok által megvalósított ún. keresztfinanszírozás valósul meg... ..gyakorlat azt eredményezi, hogy a végfelhasználók energiaszámlája magasabb lesz.” (pl. MVM, E.ON, RWE)</p> <p><u>REKK:</u> „vertikálisan integrált energiacegek ma a nemzeti piacvédelem, az elzárkózás és a protekcionizmus zászlóshajói, amelyek monopolhelyzetüket kihasználva előnyös hálózati hozzáféréshez juttatják kapcsolt vállalkozásaikat, sikeresen kizárva versenytársaikat piacaikról.”</p>	✓	✓	✓

2) A 2008. évi piacnyitással megvalósuló szabályozási problémák

A 2008. évi piacnyitás előkészítése során számos érdek mentén egyensúlyozva több **nem szerencsés szabályozás** is született, amelyek a korábban is bonyolult szabályozást még bonyolultabbá tették, és **nem járultak hozzá valódi versenypiac kialakulásához**.

DIAGNÓZISOK	GVH	MEH	REKK
<p>Az új villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény ugyan alapvetően megfelel az európai normáknak, de már a közigazgatási egyeztetés során féloldalassá vált a HTM-ek érintetlenül hagyásával, és a parlamenti szakaszban további, igen kedvezőtlen változások történtek a szövegben.</p> <p><u>GVH1:</u> „A VET a teljes piacnyitással létrejövő új piaci modell részleteit fektette le”, ...de: „megalkotásával nem került sor a HTM-ek kérdésének rendezésére.”</p> <p><u>GVH2:</u> „A VET többek között aukciós kötelezettséget ír elő a termelőknek és a HTM-mel rendelkező kereskedőknek”, ...de: „A termelők ilyen kötelezettsége döntően formális, hiszen a HTM-ekkel kapacitásaik az MVM felé vannak lekötve.” továbbá: „A GVH értelmezésében az nem verseny, amennyiben az inkumbens monopolista egy piaci eszköz (106.§) közbeiktatásával ”biztosít” forrásokat a keresleti oldal szereplőinek.”</p> <p>GVH 3: „Alapvető szabályozási hibának tartjuk, hogy a kínálat jelentős része fölött egyedül diszponáló nagykereskedő felé az első „nyitott” évben semmiféle szabályozási aktus nem állított korlátot a monopol árazás elé.”</p> <p><u>MEH:</u> „A Kormány által az Országgyűlésnek benyújtott törvénytervezet – a száznál több módosító javaslaton keresztül – olyan torzulásokat szenvedett el, amelyek ellehetlenítették az előre láthatóan nem hatékony nagykereskedelmi piac feletti hatósági kontrollt.”</p> <p><u>REKK:</u> „Az új villamos energia törvény nem foglalkozik az MVM és az erőművek közötti kapacitás lekötési szerződések felmondásnak/átalakításának kérdésével.” és: „A törvény azonban nem megy túl a pályáztatási kötelezettség általános kimondásán, nem szabályozza annak körülményeit, és nem rendelkezik a pályázati kötelezettség elmulasztásának következményeiről sem.”</p>	✓	✓	✓
Mindhárom tanulmány tényként állapítja meg, hogy a szlovák-magyar	✓	✓	✓

<p>határon a MAVIR által kiosztható 2008-as határkeresztező kapacitás GKM rendeleti szabályozáson keresztül az MVM-en kívüli kereskedők számára nullára csökkent, és ez nagyon erős versenykorlátozó tényező. <u>REKK:</u> „A határkeresztező kapacitás visszatartásával továbbá 9-9,5 milliárd forint (36,6 millió euró) veszteséget szenvedett el a MAVIR ZRt.” A REKK jelzi azt is, hogy „Az Ukrajnából származó áramimport kondíciói nem nyilvánosak, teljes intranszparencia jellemzi e határkapacitás használatát”.</p>			
<p>A MEH és a REKK tanulmányai hosszan elemzik a hazai megújuló energiaforrásból és hővel kapcsolatosan termelt villamos energia kötelező átvételi rendszert, annak merevségét és rendszerszabályozási problémákat okozó tulajdonságait, erősen kiterjesztett hatályát és túlzott támogatás tartalmát, áremelő hatását és versenytorzító szerepét. A kötelező átvételre szolgáló – 2008-tól „virtuális kasszává” vált, de jelentősen növekvő - KÁP kassza 2007-ben közel 50 milliárd forintot tett ki, amelynek kétharmada a kapcsolatosan termelt, és csak egyharmada volt megújuló energiaforrásból termelt villamos energia támogatása. <u>MEH1:</u> „A megújuló energiaforrásból előállított villamos energia induló (2005) átvételi ára $k \cdot 23 \text{ Ft/kWh}$... .. amely révén az ár - a nemzetközi gyakorlatban szokásos degresszív árakkal ellentétben – lépést tart az inflációval.” <u>MEH2:</u> „Nem biztosított annak az EU elvnek az érvényesülése (a támogatási rendszer nincs is bejelentve), hogy működési támogatás csak olyan mértékig legyen nyújtható, amely fedezetet biztosít a támogatott technológia önköltsége és az energia piaci ára közötti különbségre.” <u>MEH3:</u> „a támogatási rendszer keretében megjelent két jelentős új tétel. A Budapesti Erőmű (BERT) és a DKCE kötelező átvételbe kerülése. A kapcsolatos átvételen keresztül BERT támogatás éves szinten 9 milliárd forint, ami a(z új MVM) szerződés 8 éve alatt 70 milliárd körüli összegre rúgna. Ez többszöröse az... indokolt mértékű kompenzáció felső hatásának (18-35 milliárd Ft)” és „a DKCE... a kötelezőátvételi rendszer támogatási nélkül is életképes.” <u>MEH4:</u> „előzetes becsléseinek szerint ez (a teljes kötelező átvételi kör 2008-ban) kb. 2 Ft/kWh-val növeli a kereskedők értékesítési árát.” <u>REKK1:</u> „kötelező átvételi rendszer hazai formája az érintett termelőket lényegében kivonja a piaci verseny hatóköréből, miközben a megújuló (és esetleg a kogenerációs) villamos energia termelés támogatása az árampiaci versennyel összeegyeztethető szabályozási megoldásokkal is támogatható lenne.” <u>REKK2:</u> Mivel a kapcsolatos energiatermelés hatékonysága meghaladja a nem kapcsolatos erőművekéét, ezért támogatásuk általában is indokolatlan, de a jelzett mértékben egészen biztosan az. Közgazdasági szempontból tehát a rendszer több mint 32 Mrd Ft-ot indokolatlanul szedett be a villamos energia fogyasztóktól és osztott ki a kapcsolatos termelők csoportjának. (2007-ben) <u>REKK3:</u> „Ez a hibás szabályozás a hazai energiapiaci kínálat szűkülését is okozza. A kötelezően átvett kapcsolatos energia mennyiség dinamikus növekedésére ösztönző rendszer 2007-re már a hazai termelés 10%-ának megfelelő mennyiséget vont ki a potenciális piaci kínálatból.” <u>REKK4:</u> „A (2008-as új) szabályozás bevonta a nagy (50 MW feletti) kapcsolatos erőműveket is, amelyek várhatóan 1500-2500 GWh-val növelik meg a KÁP-os termelés nagyságát, így 2008-ra számításaink szerint a teljes kötelező átvétel alá tartozó termelés eléri a magyarországi nettó felhasználás 20-22 %-át.” <u>REKK5:</u> „A megújuló kvótakiosztás alapvető hibáira példa a szélenergia. Az eljárás súlyos hibáját bizonyítja, hogy mind a mai napig alig 60 MW szélkapacitást építettek fel (330 MW engedélyből), és a piaci hírek szerint az érvényes létesítési engedélyek a másodlagos piacon adásvétel tárgyát képezik.”</p>	∅	✓	✓
<p>A Magyar Energia Hivatal részletesen kifejti, hogy a 2007-ben tapasztalható szabályozási bizonytalanság, az év végén kiadott végrehajtási rendeletek igen káros hatással voltak a piaci folyamatok alakulására. A kereskedők a hivattal történő konzultáció során kifejtették, hogy ez akadályozta a</p>	∅	✓	∅

termék portfóliójuk kialakítását, illetve termékeik beárazását, ebből eredően a 2008. évi árakban igen jelentős kockázati prémium jelenik majd meg.			
<p>Az egyetemes szolgáltatás szabályozása nagyon esetleges, a lakosság számára kialakuló villamosenergia-ár a szándékok ellenére sem irányítható, és később kirobbanó konfliktusokat is rejt magában.</p> <p>GVH: „Szem előtt kell tartani azonban, hogy a lakosság által fizetendő alacsonyabb – nem piaci – árat egyéb piaci szereplőknek, jelen esetben a versenypiaci szereplőknek kell megfizetni”.</p> <p>GVH2: „Meg kell jegyezni, hogy a fogyasztói árindexben nem csupán a redukált lakossági áremelkedés hatása, hanem a tovaggyűrűző árhatás is jelentős lehet.”</p> <p>MEH: „Az MVM Trade és a volt közüzemi szolgáltatók között fennálló villamos energia adásvételi szerződések (ún. VEASZ) átalakításával a szerződő felek kiterjesztették a korábbi „egycsatornás” értékesítési láncot a 2008-tól kezdődő egyetemes szolgáltatás becsült mértékének (13,5 TWh/év, a teljes hazai fogyasztás mintegy 32 %-a) erejéig – ismeretünk szerint – a következő 4 évre. Ezen VEASZ-okban az időközben megjelenő politikai elvárás alapján ... beszerzési ára fölötti kondíciókkal állapodott meg az MVM Trade az inkumbens egyetemes szolgáltatókkal.</p> <p>REKK: „Az egyetemes szolgáltatás kimondott célja, hogy a kiskfogyasztókat (első-sorban lakossági fogyasztókat) „megvédje” a piacnyitás várható negatív hatásaitól. Véleményünk szerint az egyetemes szolgáltatás intézménye nem erre való.”</p> <p>REKK2: „Vizsgálni kell, mi okozta, hogy ... az ESZ piacon megmaradt a hagyományos közüzemi szolgáltatói területi felosztás. ...A szolgáltatói ügyfélirodák fenntartására vonatkozó szigorú szabályozás például ellehetetleníti, hogy ebben a piaci szegmensben internetes (fapados) szolgáltatás révén minőségi verseny alakulhasson ki (Németországban például ez az üzleti modell áttörést hozott a háztartási szektorban zajló versenyben).”</p>	✓	✓	✓

3) Az MVM piaci magatartása

Az MVM mindhárom tanulmány szerint **domináns szereplő a hazai villamosenergia-piacon, és gazdasági társaságként erősen érdekelt nyereségének növelésében, amelyhez kihasználhatja piaci helyzetelőnyét.** Az MVM 2007-ben és 2008 elején tanúsított piaci magatartását részleteiben természetesen csak a Magyar Energia Hivatal volt képes elemezni és bemutatni, eseményekre és részpiacokra lebontva, a GVH és a REKK csak a 2007-ben tartott MVM aukciók jelentős áremelő és piactorzító hatását elemez(het)te.

A 2008. évi 42 TWh-s éves bruttó felhasználásból mintegy 29 TWh mennyiséget, azaz kb. 70%-ot értékesített eddig saját hatáskörében az MVM Trade (ebben az MVM Partner értékesítése nincs benne). Ebből 10 TWh a 2007. júliusi „Szivárvány” és a 2007. októberi aukció keretében, 13,5 TWh a VEASZ-ok keretében egyetemes szolgáltatási célra, 2 TWh a közintézményeknek az ún. VEASZ+-okon keresztül, 3,5 TWh pedig a hálózati veszteségek fedezésére került értékesítésre.

Az MVM természetesen az erőfölénnyel való visszaélést tagadja, és a MEH ellen bírósági keresetet is nyújtott be a hálózati veszteség piacára 2008. elején kiadott, kínálati ár-maximalizáló hivatali határozat ellen.

A kialakult, a **német tőzsdei árak feletti 20%-os ár** nem tekinthető alacsonynak, harmadrészt ebben a relációban az állami támogatási szabályokat nem is lehet értelmezni, mivel nem irányított, szűk körű aukció volt.

A legfontosabb megállapítások az MVM Trade aukcióira vonatkozóan:

DIAGNÓZISOK	GVH	MEH	REKK
A 2007. júniusi „Szivárvány” tender nagy szűk 2008-as kapacitásokat kínált fel, bizonytalan hazai szabályozási és nemzetközi áralakulási környezetben, amelynek erős árfelhajtó, később árjelző hatása volt.	∅	✓	∅
Az MVM Trade a 2007. októberi árverésen Magyarország energiaszükségle-	✓	✓	∅

tének közel 25%-át bocsátotta árverésre, az aukciós szabályzat megfelelt a nemzetközi gyakorlatnak, árverés transzparens módon zajlott le.			
Az októberi aukción is egyedül az MVM Trade termékei kerültek értékesítésre, így kínálati oldalon nem volt verseny, az árak alakulását az MVM határozta meg , lévén ő adta meg az induló árat és az egyes fordulók közötti árlépcsőket egyaránt.	✓	✓	∅
Az aukción kialakult árak mintegy 20-25%-kal haladták meg a német lipcei tőzsdei (EEX) árakat. Ez kiskereskedelmi szinten a nagyfogyasztók körében a 2007-es árszínhez képest éves szinten 25-50%-os áremelkedést jelent. (Jelezzük, hogy ezt az MVM egy más átlagár-számítási módszer mellett elutasítja.)	✓	✓	✓
Az aukción a legkeresettebb termékek vonatkozásában jelentős túljegyzés volt tapasztalható.	✓	✓	∅
Erre az aukcióra is jellemző volt, hogy a kínált termékösszetétel nem idomult a valós fogyasztói igényekhez.	∅	✓	∅
A REKK szerint az MVM piaci kereskedő leányvállalata (MVM Partner) is egyike lett az aukció nyerteseinek. A MEH szerint az MVM Partner 2008. évi portfóliója kb. az ötszörösére nőtt, így a nem inkumbens kiskereskedelmi szereplők piacán 13%-ról 50-55%-ra növelte a részesedését.	∅	✓	✓
A MEH szerint az aukción három kereskedő (nincsenek megnevezve) 105 milliárd forintot meghaladó kifizetéssel az aukció keretében értékesített villamosenergia-mennyiség értékének több mint 64%-át szerezte meg, ha a négy legnagyobb vásárlót nézzük, akkor a részesedésük közel 74%!	∅	✓	∅

A Magyar Energia Hivatal által tett további főbb megállapítások az MVM domináns piaci viselkedésére vonatkozóan.

- Az egyetemes szolgáltatásban politikai nyomásra a max. 10%-os lakossági áremelés érdekében az MVM 15,7 Ft/kWh árat érvényesített a VEASZ-okban, de csak az első negyedévre. Az alapvetően indokolatlan áremelés mellett a VEASZ-ok magukban foglalnak egy 25%-os gázkövetési klauzultát, így a **szinte bizonyos 20%-os 2008. évi gázáremelés önmagában is 5%-os lakossági áremelést indukál.**
- Emellett a 10%-os lakossági áremelést csak úgy lehetett „kihozni”, hogy az egyetemes szolgáltatók árrését csak 1,9 Ft/kWh-ában állapították meg, és nem ismerték el az MVM hálózati veszteség fedezésére és rendszerszintű szolgáltatásra irányuló villamosenergia-kínálati árait. Ebből eredően **hamarosan várható az egyetemes szolgáltatók részéről az ár-felülvizsgálati kérelmek benyújtása, és a lakossági ár emelkedése.**
- **A közintézmények ellátása** számára szintén politikai nyomásra kerültek megkötésre a VEASZ+ szerződések, amelyek végfelhasználói árat – hatósági kontrollálhatóság hiányában – a kereskedők állapítják meg. Szándékuk szerint ebben szektorban mintegy 18%-os, de max. 25%-os áremelkedést terveznek. Az újabb piaclezáráson kívül probléma azonban, hogy a **VEASZ+-ok keretében az átlagár és a termékösszetételt az MVM csak az I. negyedévben biztosítja a kereskedők számára.**
- Az MVM az egyetlen, amely a 6 darab elosztói engedélyes számára felkínálta a hálózati veszteség pótlásához szükséges teljes villamosenergia-mennyiséget mintegy 17,4 Ft/kWh átlagárral. Azonban a felkínált termékösszetétel nagyon kedvezőtlen, ezért **kb. 20,4-20,7 Ft/kWh bekerülési költséget eredményez az elosztók számára, amelyet a MEH szerint nem indokolt beépíteni a rendszerhasználati díjakra.**
- Ezen túlmenően **a törvényi szabályozás tiltásával szemben az MVM kereskedési tevékenységre akarja kényszeríteni az elosztókat**, mivel kb. 400 GWh olyan villamosenergia-mennyiség megvásárlására kényszeríti őket, amelyre nincs szükségük, és nem is hajlandó megbízás alapján helyettük értékesíteni. Így ezen piacon egyelőre nem is látszik a helyzet rendezésének módja.

- A **rendszerintű szolgáltatásokat** a MAVIR, mint a rendszerirányító nyújtja, és az ehhez szükséges energiát az ezen a piacon versenytárral gyakorlatilag nem rendelkező MVM Trade-től szerzi be. A MVM Trade által a MAVIR felé érvényesített értékesítési ár 2007-ben a HTM-ek alapján kalkulált önköltséget mintegy 5 milliárd forinttal haladta meg, ami a 17 milliárd forintos teljes indokolt költséghez képest igen jelentős, és a 0,672 Ft/kWh rendszerirányítási díjhoz képest további 15-20 fillér árnyomást generál kWh-ként. A hivatal ezt nem ismerte el, és határozatot hozott a MAVIR és az MVM Trade közötti értékesítési árra vonatkozóan, amelyet az MVM bírósági úton megtámadott. Ez 2008-ra is árnyomást, illetve még további MAVIR költségnövekedést indukálhat.
- **MEH:** „A 2008. év eleji induló villamosenergia-árak – becslésünk szerint – 0,8%-os inflációt gerjesztettek. A várható évközi 20%-os gázáremelkedés további 3-5% körüli villamos energia áremelést okozhat. Ha nem következik be határozott politikai (tulajdonosi) és szabályzási beavatkozás, az inflációs hatás 1%-ot is elérhet a gázáremelkedés villamosenergia-áron keresztüli befolyása révén.”
- A MEH becslései szerint a 2007. évi júliusi és októberi aukciókon az MVM mintegy 39 milliárd forintos nyereségre tett szert, ami a többi értékesítés eredményétől eltekintve önmagában 8%-os árbevétel arányos nyereséget jelent, míg eközben az egyetemes szolgáltatók jogszabályban rögzített árrése „csak” 6%-ot jelent.

III. Az árak mérséklésére és a piaci problémák megoldására tett javaslatok

A tanulmányokban szerepelnek tökéletesen egybehangzó, és némileg eltérő javaslatok is. A HTM-eket mindhárom javaslat némileg eltérően kezelné, ezeket külön bemutatjuk.

JAVASLATOK	GVH	MEH	REKK
Mindhárom tanulmány kiemelten javasolja az importverseny előtt álló adminisztratív akadályok megszüntetését, a határkeresztező kapacitások felszabadítását és nyilvános kapacitásaukciók meghirdetését. (Jelezzük, hogy ez már csak 2009-re lehetséges.)	✓	✓	✓
Az új villamos-energia törvény rövid és hosszú távon egyaránt kezelje kiemelten a 106. §-ban szereplő aukcionálási kötelezettséget, az aukciós szabályok megállapításával és a kontrollálhatóság kialakításával. <i>GVH1:</i> „Túlkeresletes helyzetben, egyetlen ajánlattevő szabad feltételek melletti árverése közgazdasági abszurdum, még függetlenül sem tekinthető a szabadpiac működése szempontjából. Amennyiben a piaci szerkezet nem változik, a monopol árazás lehetőségei szabályozási vagy tulajdonosi beavatkozással szűkíthetők csak.” <i>GVH2:</i> „A GVH jogértelmezése szerint a HTM-ek teljes felbontásának megtörténtét követően az új Vet. 106. § biztosítja azt, hogy a hazai és import kapacitásokhoz diszkriminációmentesen és a versenyt elősegítő módon hozzáférjenek a keresleti oldal szereplői. Ténylegesen ez a szakasz teremti meg a piaci verseny alapjait a HTM-ek utáni időszakra egy értékesítési forma előtérbe állításával.” <u>A MEH törvényszöveg-javaslatot is készítette.</u>	✓	✓	✓
A HTM-ek felbontása rövid vagy közép távon alapvető prioritás, bár ez önmagában nem oldja meg a piaci problémákat, és eltérő kezelési lehetőségek is megvizsgálandóak (lásd később).	✓	✓	✓
Két tanulmány is kiemelten kezeli, hogy a kötelező átvételi rendszer haldéktalan és erőteljes átalakítására van szükség. A tanulmányok eltérő konkrét javaslatokat tettek. <i>GVH:</i> Csak említi a problémát, javaslatot nem tett. <i>MEH:</i> Kerüljenek ki a kötelező átvétel alól a (1) versenyképes, a (2) nagyteljesítményű, a (3) fatüzelésű kapcsoltan termelő erőművek, az (4) uniós előírásokban nem szereplő technológiák, az (5) átvételi árakban érvényesüljön a degresszivitás, (6) jelentsük be a rendszert létező támogatásként az EU-nak, (7) hosszabb távon, a versenypiac kialakulása után vezessünk be piaci alapú támogatási rendszert.	∅	✓	✓

<p>REKK: „a 20 MW-nál nagyobb teljesítményű kogenerációs blokkok kerüljenek ki a kötelező átvétel rendszere alól.”</p>			
<p>A jelentős piaci erővel (JPE) rendelkező piaci szereplők azonosításának és a velük szemben alkalmazható eszközök erősítése, rövidtávon pedig a szabályozási tapasztalatok megszerzéséig a tulajdonosi érdekérvényesítés biztosítása.</p> <p>GVH: „A (JPE és más típusú) szabályozás köre – a természetes monopol tevékenységeken kívül – kiterjedhet a villamos energia árára, a nagykereskedelmi árrésre, a regionális hatások kivédése érdekében az export korlátozására, a célzott import beáramlásának érdekében a határkereszteső kapacitások privilegizált elosztásának további fenntartására”</p> <p>Azonban: „(a nem piacokonform szabályozások) hosszú távú megoldások szempontjából pedig nagyon rossz üzenetek. Ezt a kedvezőtlen mellékhatást tompíthatja, ha rövid átmeneti időre határozódnak meg, és mellette a versenyfejlesztés irányába teendő lépések is erősek.”</p> <p>A MEH törvényszöveg-javaslatot is készített.</p>	✓	✓	∅
<p>A JPE szabályozás nagyon fontos eszköz a rendszerszintű szolgáltatások és a hálózati veszteségek piacán tapasztalható anomáliák megoldására is, de ezeken a piacokon rövid távon a tulajdonosi beavatkozás célravezető.</p>	✓	✓	∅
<p>Az egyetemes szolgáltatás árának és szabályozásának átalakítása szükséges.</p> <p>A MEH szerint</p> <ul style="list-style-type: none"> a VEASZ és VEASZ+ szerződések árainak csökkentéséhez vagy befagyasztásához tulajdonosi befolyás szükséges, „a VEASZ árak enyhítésében komoly, 1,5 Ft/kWH-t meghaladó lehetőségek vannak.” az egyetemes szolgáltatásról szóló GKM rendeletből pedig törlendő a gázáremelkedés indexálása az árban. <p>A REKK szerint</p> <ul style="list-style-type: none"> helyre kell igazítani az árszabályozási rendeletet, és abban a tömbtarifa-szabályozást, ösztönözni kell az egyetemes szolgáltatókat a fogyasztói árak csökkentésére, és a fapados szolgáltatások térmeyése érdekében meg kell szüntetni a szolgáltatói ügyfélirodák fenntartására vonatkozó szigorú szabályozást. 	∅	✓	✓
<p>Az átviteli és elosztó hálózatokhoz, valamint a rendszerszintű szolgáltatásokhoz való diszkrimináció-mentes hozzáférés alapvető fontosságú bármilyen versenyző jellegű villamosenergia-piac létrehozásakor. Mindhárom tanulmány ennek maradéktalanul érvényesítését hangsúlyozza, és úgy látja, hogy ez a jelenlegi MVM tulajdonosi szerkezetben nem megvalósítható, ezért javasolják a MAVIR tulajdonosi szétválasztását fontolóra venni, különös tekintettel egy MVM-privatizációs lépésre.</p> <p>GVH: „A GVH álláspontja szerint - amely megegyezik az Európai Bizottság energiapiacokon folytatott ágazati vizsgálatának, valamint az Európai Bizottság 3. energia csomagjának a verseny élénkítését célzó megállapításával – egy pusztán jogilag elkülönülő rendszerirányító nem képes biztosítani a függetlenségnek azon fokát, amelyre egy tulajdonilag teljesen független és kizárólag a saját gazdasági érdekeit szem előtt tartó rendszerirányító képes volna.”</p> <p>MEH: „szükség van arra, hogy a nemzeti piacon domináns szereplő, MVM csoport tagjaként az átviteli rendszerirányító MAVIR működése teljes bizalmat kapjon az energiapiac jelenlegi szereplőitől és remélt jövőbeli befektetőitől.” de: „Célszerű megvárni a Bizottság ún. 3. energiapiaci szabályozási csomagja kapcsán kialakuló új szabályozási követelményt és majd ahhoz illeszkedni. Ezt a lehetőséget azonban célszerű figyelembe venni az MVM esetleges privatizációjakor.”</p> <p>REKK: „A verseny szempontjából a MAVIR MVM-be integrálásának elsődleges kockázata a diszkriminatív hálózati hozzáférés térmeyésében van. Ez döntően az áram külkereskedelem lebonyolítását lehetővé tevő fizikai infrastruktúrához, az ún. határkereszteső vezetékkapacitásokhoz történő diszkriminatív hozzáférést jelentheti.”</p>	✓	✓	✓
<p>A hazai piac kitétségét és szűkös kapacitásait, valamint a valódi versenyhelyzet megteremtésnek lehetőségét egy regionális piac kialakítása oldaná meg, amelyhez állami-kormányzati támogatottságra és kezdeményezésre is szükség van. Az ez irányba tehető első lépés a hazai szervezett energiapiac lehetne.</p> <p>GVH: „Elengedhetetlen tehát, hogy gyors és hatásos erőfeszítéseket tegyünk egy valamilyen lehetséges európai regionális piac megalakulására.”</p>	✓	✓	✓

<p>GVH2: „Egy régiós piac kialakítása középtávon valós megoldást jelenthetne a magyar villamosenergia piac egyes problémáira.” „...egyrészt egy sokkal hatékonyabban működtethető méretű piacot eredményezne, amelyben az egyes országok különböző adottságaiból eredő termelési módok előnyei és hátrányai kiegyenlítődnének, több szereplő versenyezne a fogyasztókért, másrészt a piac ugrásszerű növekedéséből és sokszereplőssé válásából adódóan megoldódnának a nemzeti inkumbensek nemzeti piacokon fennálló dominanciájából eredő problémák is.”</p> <p>GVH3: Tekintettel arra, hogy a regionális piac kialakítása nem egyoldalú döntés függvénye, a régiós országok kölcsönös politikai elhatározása és akarata szükséges a megvalósításához. A politikai együttműködés magában foglalja a regionális piac szabályozási és technikai harmonizációját, így az irányadó nemzeti szabályok egységesítését, a szabályozó hatóságok együttműködésének fokozását, valamint technikai oldalról a rendszerirányítók szoros együttműködését és esetlegesen egy, a nemzeti rendszerirányítókat felügyelő közös szerv létrehozását.</p> <p>MEH: „Az indikatív piaci árjelzés (amelyhez az erőművi befektetők viszonyíthatnak) és a kiszámítható, átlátható kereskedési platform érdekében segíteni kell a regionális energiátőzsde létrejöttét, mely úton a hazai energiátőzsde létrehozása jó lépés lehet. Ennek támogatására ki kell dolgozni, és hatályba kell léptetni a szervezett energiapiac működési környezetét meghatározó jogszabályokat.</p> <p>REKK: „Az európai árampiac nem spontán módon, hanem a hagyományos iparszerkezet megbontásával, a szektor újraszabályozásával jön létre. Ebben az értelemben az árampiacot ‘csinálni’ kell.” Ehhez „minimálisan szükséges:” „A monopol tevékenységek (átviteli és elosztói hálózat, illetve rendszerirányítás: TSO és DSO) és a versenyző tevékenységek (áramtermelés és -kereskedelem) szétválasztása.”</p>			
---	--	--	--

IV. A HTM-ek javasolt kezelése a különböző szerzők által

Gazdasági Versenyhivatal

1) A HTM-ek felbontásának szüksége:

„A valós piaci viszonyok kialakulásának legfőbb hazai akadályaként a GVH továbbra is a hosszú távú kapacitáslekötési és villamosenergia vásárlási szerződések (HTM) létét és az egy kézben való koncentrációját látja. A HTM-ek felszámolása lehetővé tenné, hogy verseny alakuljon ki a termelői oldalon, amely hatékonysági előnyökhöz vezetne, amelyből végső soron a végfogyasztók is részesülhetnének.”

„A HTM-ek utáni időre nézve további alapfeltétel, hogy rövidtávú szerződések, vásárlások útján se újulhasson meg a kínálat egy nagykereskedőnél való koncentrációjára. Ennek sokféle módja közül egy kötelező arányú árutőzsdei kínálat megszervezése lehetne az első lépés.”

2) A HTM-eken túli piaci problémák

„Az eredményes belső versenyfejlődéshez a magyar piac jelenlegi mérete nem biztosít elég teret, a határok átjárhatóságának fizikai korlátai pedig szintén akadályai egy enyhén túlkínálati piac kialakulásának és a valódi versenyfolyamatok beindulásának.”

„A HTM rendszer lebontása ugyan gyökeres és pozitív változást eredményezne azáltal, hogy versenyhelyzet elé állítaná a termelői oldal szereplőit, **azonban a magyar piac versenyképesen termelő kapacitáshiányának gondját nem oldaná meg.** A verseny útjában álló belső akadály lebontása után a fogyasztók újabb problémákkal szembesülnének, mégpedig a határkeresztező kapacitások fizikai és szabályozási korlátai okozta limitált importlehetőséggel, amely nem képes biztosítani a keresletnek megfelelő versenyképes villamosenergia beáramlását. A befektetők számára a magyar piac kis mérete sem jelent kellő ösztönző tényezőt. **Egy régiós piac kialakítása középtávon valós megoldást jelenthetne a magyar villamosenergia piac egyes problémáira.**”

Magyar Energia Hivatal

1) A HTM-ekkel okozott problémák

„A HTM-ek révén a hazai erőművi kapacitások 70-80 %-ával az MVM rendelkezik, az erőművek működését a piaci folyamatok nem befolyásolják. A HTM-ekkel lekötött blokkok zöme elavult, hatékonyságuk és kihasználásuk alacsony, az erőművek között semmiféle verseny nem tapasztalható. Az import sem tud „versenyezni” az MVM-el, ill. az erőművekkel a határkapacitás MVM-nek biztosított prioritása révén. A HTM megállapodások erőművek kihasználásától független teljesítménydíja tartalmazza az erőművi tulajdonosok által elvárt nyereséget, az MVM pedig, mint nagykereskedelmi monopólium, ármeghatározó szereplőként viselkedhet.”

2) A HTM-ek kezelésének módjai

A hazai villamosenergia-piac további alakulása elsősorban a HTM-ek jövőjétől függ, amelyek kezelését illetően három alternatíva létezik:

- **a HTM-ek változatlan formában fennmaradása, vagy**
- **a HTM-ek szerződő felek (MVM Trade és erőművek) felbontása és új kereskedelmi megállapodások kötése, vagy**
- **az összes szerződés jogszabályi úton történő felbontása.**

Az első változat – eltekintve az EU Bizottság várható tiltó határozatától – nem javasolható megoldás. *„A HTM-ek fennmaradásával azonban nem csak az a gond, hogy liberalizált jogszabályi környezetben próbálunk „kordában tartani” egy szabályozatlan monopóliumot, de egyúttal letörjük az új erőművi beruházási törekvéseket is. A monopolista szabályozott értékesítési tevékenysége ugyanis nem eredményezhet transzparens, piacnak tekinthető nagykereskedelmi árat, így az erőművi befektetők további HTM-ekhez kötik majd az új beruházásokat. Ezáltal az új erőművek megjelenésével is az egyvásárlós modell újratermeli magát.”*

A harmadik változat megvalósítása a jelen helyzetben nem reális, tekintve, a hogy a kormányzat által létrehozott tárcaközi HTM munkabizottság másként döntött, továbbá hogy az MVM az HTM-es portfóliójának egy részét 4 évre előre értékesítette a VEASZ-okon keresztül.

Így marad a második javaslat, az új kereskedelmi megállapodások kötése, amelynek érdekében kezdeményezni kell, hogy az MVM a lehető legrövidebb időn belül fejezze be az erőművekkel az új szerződésekre és a HTM-ek felbontására irányuló tárgyalásokat. Amelyek esetében önkéntes felbontás és új szerződés aláírása nem lehetséges, a magyar államnak jogszabályi úton kell felbontania a HTM-eket, leghamarabb 2009. január 1-jével.

„A HTM-ek újratárgyalása kapcsán kötött új szerződéses viszonyok elemzése alapján felmerülhet annak szabályozási igénye is, hogy a domináns piaci pozíció elkerülése érdekében korlátokat állítunk a jövőben egy kézben tartott kapacitást illetően.”

3) A második javaslat előnyei és hátrányai

A javaslat előnyei:

- A szerződések egy részének újratárgyalásával az átállási költségek csökkenthetik. Előzetes MEH számítások szerint az AES-Tisza és Pannon Hőerőmű beruházásai már megtérültek, a Dunamentinél pedig legfeljebb 17 Mrd forintos átállási költséget becsültünk (2007. évi árszinten, a HTM kifutásáig). A MAVIR-nál rendelkezésre álló, más célra nem felhasználható átállási költség pénzalap jelenlegi összege 30 milliárd forint.
- A legolcsóbb források (Paks, Mátra) MVM-kézben tartásával, és a különböző piaci szegmensekre tett javaslatok érvényesítésével a megmaradó MVM portfólió értékesítési ára továbbra is befolyásolható.
- A rendszerszintű szolgáltatásokhoz szükséges kapacitások felszabadulásával a MVM csoporton belüli keresztfinanszírozás mérsékelhető.
- A HTM-ek alól felszabaduló erőművi blokkok közvetlenül szembesülnek a piaci versenyből fakadó hatékonyság-javító kényszerrel.
- Az EU Bizottság a jelenleg folyó eljárást pozitív határozattal lezárhatja.

A javaslat hátrányai:

- Az MVM nagykereskedelmi piaci dominanciája, és ármeghatározó képessége az újrakötött szerződések miatt továbbra is fennmarad.
- A Bizottság bejelentés alapján, vagy akár saját kezdeményezésre is, új vizsgálatot indíthat a MVM kereskedelmi szerződése miatt a piaclezáró hatás elemzésére.
- A jogszabály általi HTM-felbontás miatt az érintett erőművek nagy valószínűséggel bírósághoz fordulnának.

Regionális Energiagazdasági Kutatóközpont

1) A HTM-ek következtében kialakult helyzet

„A hazai árampiaci szerkezet torz jellege és a régiókban jellemző magasabb árak együttesen vezettek a piacon kialakult súlyos helyzethez. A lekötött erőművi kapacitások felszabadítására vonatkozó szabályozói intézkedések ugyanakkor lényegében kudarcot vallottak. A szerződések érdemi újratárgyalására a felek ellenérdekeltsége és jogszabályi kényszer hiányában egyelőre nem került sor.”

„Az iparnak, a szolgáltatásoknak és a közintézményeknek drasztikus, költség oldalról csak nagyon kis mértékben indokolható áramár emelkedést kell elszenvedniük. Az árszabályozás nélküli, monopóliumhoz közeli nagykereskedelmi piaci helyzetben rejlő kockázatokat tovább növelheti az MVM esetlegesen meginduló privatizációja. Ez döntően az áram külkereskedelem lebonyolítását lehetővé tevő fizikai infrastruktúrához, az ún. határkeresztező vezetékkapacitásokhoz történő diszkriminatív hozzáférést jelentheti.”

2) A HTM-ek kezelésének javaslata:

Az MVM által hosszú távon lekötött erőművi kapacitások egy részének a piaci szereplők számára történő felszabadítása. *„Kötelezni kell az MVM-et, hogy az általa lekötött erőművi kapacitások egy bizonyos részének felszabadítására, piaci szereplők számára közvetlenül elérhetővé tételére. Itt rövid- és középtávú lépésekre is szükség van:*

- *Az MVM-et kötelezni kell a hazai fogyasztás jelentős százalékát kitevő árammennyiség nyilvános aukción történő értékesítésére.*
- *A Kormány nyújtsa be a Parlamentnek a GKM által előkészített, a hosszú távú áramvásárlási szerződések (HTM-ek) felmondására vonatkozó törvénytervezetet.”*